

Апотекарска пракса

ISSN 1451-1827

ГЛАСНИК ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ

96

СЕПТЕМБАР 2012

Пацијент
у центру здравствене
заштите

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ФАРМАЦЕУТСКА КОМОРА
The Pharmaceutical Chamber of Serbia

Фармацеутска комора Србије

www.farmkom.rs

pharmkom@verat.net

Дечанска 8А,

011/3243-144

011/3246-795

ФКС Огранак Београд

Дечанска 8А

011/3243-144

ogranakbeograd@farmkom.rs

ФКС Огранак Крагујевац

Црвеног крста 7, локал 23

034/639-1200

ogranakkragujevac@farmkom.rs

ФКС Огранак Војводина

Хајдук Вељкова 11 (Мастер центар

Новосадског сајма, локал А 104/1 спрат)

021/661-8833

ogranakvojvodina@farmkom.rs

ФКС Огранак Ниш са КиМ

Првомајска 24А

018/295-565

ogranaknis@farmkom.rs

Реч уреднице

Фармацеутска здравствена заштита је незаобилазан елемент здравствена заштите, и треба да буде интегрисана са осталим елементима.

Она треба да обезбеди директну корист за пацијента и фармацеут је лично одговоран пацијенту за њен квалитет.

Фармацеутска услуга је у последње време све више окренута задовољству корисника.

Да би се пружила квалитетна услуга, уводе се нове добре праксе, стандарди квалитета.

Крајњи циљ је да здравствена услуга одговара потребама становништва и да она буде заснована на доказима.

Апотекарска пракса

Гласник Фармацеутске коморе

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISSN 1451-1827 = Апотекарска пракса COBISS.
SR – ID 94777858

- 4** Апотека "Зајечар":
бренд грађен на поверењу
- 6** Едукација и комуникација,
апотека "Адонис"
- 7** Примена нових технологија
у апотеци
- 9** Контрола ланца снабдевања
лековима у Италији
- 10** Етичке димензије фармацеутске
праксе
- СПЕЦИЈАЛНИ ДОДАТАК:**
ОСМА ЗВЕЗДА ФАРМАЦЕУТА СРБИЈЕ
- 11** Српски студенти фармације,
најбољи у свету и Европи
- 12** Приказ: Здравствени исходи и
социјална фармација
- 15** Нове књиге:
Фармацеутска технологија I
- 16** Фармакотерапија у фармацеутској
пракси
- 17** Трећа ванредна седница
Скупштине ФКС
- 19** Састанак о регулаторним и другим
аспектима галенске производње
- 20** Активности огранка Војводина
- 21** Календар догађаја за 2012.

#96 САДРЖАЈ

Главна и одговорна уредница:

Ружица Николић

Стручни сарадници:

Снежана Зељковић, Јованка Франета,
Јасна Ристић, Тања Арсић

Технички уредник: Небојша Ускоковић

Уредник насловне стране: Мирко Николић

Штампарија: Матија д.о.о., Устаничка 204а

Тираж: 4.900 примерака

Издаје: Фармацеутска комора Србије,
Дечанска 8а, 11000 Београд, Србија

тел./факс: +381 11 32 43 144, 32 46 795,

e-mail: pharmkom@verat.net, www.farmkom.rs

пословни рачун: 325-9500900015066-04

Апотека „Зајечар“ :

БРЕНД ГРАЂЕН НА ПОВЕРЕЊУ

Сузана Маринковић, Апотека „Зајечар“

Ради остваривања циља унапређења квалитета фармацеутске здравствене заштите у складу са нашим основним принципом: “постизање задовољства корисника услуге, запослених као и свих заинтересованих страна“, Апотека „Зајечар“ се определила да надогради већ постојећи и добро организован систем менаџмента квалитетом и уведе стандарде који прате заштиту животне средине и безбедност и здравље на раду.

Током јуна месеца 2012. године успешно смо завршили сертификациону проверу усаглашености са захтевима стандарда ISO14001:2004 и OHSAS 18001:2007 и редовну проверу усаглашености система са захтевима стандарда ISO 9001:2008. који заједно чине Интегрисани систем менаџмента. Овлашћена кућа била је SIQ, међународно призната чланица IQNET-а. Овај сертификат је гаранција квалитета пружене услуге/производа јер се код корисника мора створити сигурност да ће пружена услуга/приоизвод испунити њихове захтеве и очекивања.

Према изјави директора Апотеке „Зајечар“, Драгане Бранковић Минчић:

“ Интегрисан менаџмент систем за нас није само циљ, већ основа унапређења фармацеутске здравствене заштите кроз снабдевање становништва безбедним и сигурним лековима, медицинским средствима, биљним, традиционалним, хомеопатским лековима и другим фармацеутским производима од значаја за здравље становништва, као и израда квалитетних, безбедних и ефикасних магистралних и гален-

ских лекова у складу са потребама пацијената.

Јасно позиционирање Апотеке „Зајечар“ у систему примарне здравствене заштите подразумева рад на унапређењу здравља становништва, континуираним процесом побољшања употребе лекова и медицинских средстава, праћењем ефекта употребљених лекова, комплансе и вигилансе лекова и медицинских средстава.

Одговорно управљање заштитом животне средине постиже се поштовањем законске регулативе и сталним унапређењем опреме.

Пратимо ризике на радном месту и у радној околини, делујемо превентивно обезбеђивањем услова да се исти сведу на најмању могућу меру“.

Циљ нашег Интегрисаног система менаџмента је сигуран и безбедан лек до сваког пацијента и корисника наших услуга и постизање задовољства пацијената и корисника услуга Апотеке „Зајечар“. Развојем нових услуга унапређујемо јавно здравље становништва кроз промоцију здравља и превенцију болести.

Наш циљ су и задовољни запослени, оснивач

и друштво. Овај циљ ћемо остварити кроз перманентну едукацију и мотивацију свих запослених, стварајући корпоративну културу наше организације и бригу о безбедности и здрављу запослених. Људи су највећа вредност, кључни фактор и највећа инвестиција Апотека „Зајечар“.

Циљеве остварујемо сталним унапређењем процеса делатности Апотеке „Зајечар“, праћењем и применом савремених достигнућа из области апотекарства и бриге за заштиту животне средине.

Мотивација запослених је гаранција за достизање постављених циљева. Зато руководство Апотеке обезбеђује да сви запослени буду упознати са политиком квалитета и да је разумеју. Апотека „Зајечар“ доследним спровођењем политике ИМС успоставља систем сталних побољшања.

Рационалним пословањем и стратегијским

планом развоја Апотека „Зајечар“ отвара нове апотеке, адаптира постојеће, потпуно је аутоматизовала обраду података и имплементирала нови визуелни идентитет. Од 01.08.2012. године, почела је са радом још једна организациона јединица Апотеке „Зајечар“ која је отворена на Старој планини у оквиру хотела „Стара планина“.

У циљу бољег и бржег информисања за све грађане доступан је и веб сајт Апотеке: www.apotekazajecar.rs.

Сталним истраживањем тржишта и креативношћу запослених трудимо се да идемо у корак са временом и изађемо у сусрет потребама корисника. Да у томе успевамо показују и подаци да се пацијенти у нашем граду најчешће опредељују за свог фармацеута у Апотеци „Зајечар“ која је носилац апотекарства у Тимочкој крајини.

Едукација и комуникација, ПРИМАТ У РАЗВОЈУ АПОТЕКЕ “АДОНИС”

Од првог дана оснивања, главни циљ нам је био промоција здравља. Тако се годинама градио реноме апотеке у коју се првенствено долази по стручни савет, а тек на другом месту по лек. Од самог почетка, поверење пацијената нам је било на првом месту. Овакав приступ је очуван до данас, на задовољство купца.

Данијела Стојановић, Директор ЗУ Апотека “Адонис”

Апотека “Адонис” је основана у Сокобањи 1991 год. у оквиру компаније Д.О.О. Адонис. Статус здравствене установе добија 2004 год. у складу са новим законским прописима, а компанија Адонис Д.О.О. успешно наставља са радом на откупу, преради и паковању чајева.

Пословање у туристичком месту као што је Сокобања, носи неке специфичности. Тако у периоду туристичке сезоне, када је велики прилив гостију, трудимо се да уз максимално ангажовање свих запослених, обезбедимо пословање и пружање услуга на професионалном нивоу. Само добром организацијом и стварањем позитивне атмосфере за рад, успевамо да одговоримо тим захтевима.

Имајући у виду стално унапређење пружања услуге у апотеци, радимо на припреми увођења добре апотекарске праксе, али у исто време планирамо и увођење стандарда квалитета.

У малим срединама је углавном заступљена примарна здравствена заштита. Већином нису присутни специјалисти дерматологије, специјалисти за ухо, грло и нос, нема приватних ординација, лабораторија, услед чега је хитна помоћ Дома здравља преоптерећена пријемом великог броја пацијената. У таквим условима, ми се сусрећемо са многобројним професионалним изазовима. Честе су алергијске реакције, ситне повреде, опекотине, прехладе, вирусне инфекције, које сами решавамо уколико су у домену фармацеутског знања и овлашћења. Сходно томе, едукација нашег кадра је од самог почетка била приоритет у раду, па тако поред обавезне едукације, спроводимо и сталну интерну едукацију и стручне

расправе у виду разних дискусија, о чему водимо писане евиденције.

Један од наших приоритетних задатака је и едукација становништва. Ове године смо интензивно спроводили едукацију пацијената на нивоу здравствене установе. Једна од тема је била: “Самомедикација антибиотицима, лош утицај на здравље и стварање резистенције неадекватном применом антибиотика”.

Дошли смо до сазнања, на пример, на питање зашто им треба антибиотик, висок проценат људи је одговорио: “Синоћ се дете мало закашљало, па да спречимо”, “Докторка нам стално то даје” или “Консултовали смо нашег доктора телефоном”. Неки од пацијената су убеђени да су антибиотици као “витамини” и користе их да се њихово здравствено стање не искомпликује. Детаљна објашњења о разлогу употребе, начину примене и негативним ефектима антибиотика на здравље, одређен број пацијената је усвојио. Већина је одустала од посете лекару и определила се за таблете са антисептичним деловањем и против болова у грлу. Нажалост, било је и оних људи који су први пут чули о негативним ефектима антибиотика.

Добијени резултати од стране пацијената, указују да у наредном периоду треба још интензивније да наставимо са промоцијом здравља са жељом да нам се у тој идеји придруже и остали здравствени радници Сокобањског округа.

Током 20 година рада у приватном сектору успешно смо савладали многобројне препреке у раду и потрудићемо се да тако и наставимо.

ПРИМЕНА НОВИХ ТЕХНОЛОГИЈА У АПОТЕЦИ

Мирослав Илић, Директор GSI Србија

Развој информационих технологија и успостављање економски прихватљиве цене рачунарске опреме условили су имплементирање рачунара дуж комплетног фармацеутског ланца снабдевања. Централизоване рачунарске системи, седамдесетих година прошлог века, били су најзначајнија подршка у раду произвођача лекова и велдрогерија.

Појавом РС рачунара, осамдесетих година, створили су се предуслови да и мање – дислоциране пословне целине могу своје пословање да базирају на примени рачунара. Постепено су се опремале и апотеке и успостављало материјално пословање у коме се прати сваки производ појединачно и где се захтева изузетна прецизност у евидентирању пословних догађаја.

Начин рада, који је увођењем ПДВ-а, постао обавезујући, довео је до тога да запослени у апотекама поред рада са пацијентима, пуно времена посвећују вођењу евиденција пословних процеса. Посебно је постао сложен и одговоран процес издавања лека на рецепт, при коме фармацеут, осим пружања информације пацијенту о леку, мора да посвети велику пажњу администрацији, као што је одређивање износа партиципације коју треба наплатити од пацијента, уз проверу постојања осигурања, одговарајуће дијагнозе, категорије осигураника, статуса лекара, терапијских ограничења и друго. Велики број података на рецепту, њихов унос у рачунар апотеке и спровођење низа контролних процеса, уз сталну пресију због могућег финансијског губитка у случају пропуста, преоптеретио је фармацеута и на неки начин удаљио од пацијента.

Значајан сегмент евиденција, о којима брине фармацеут у апотеци, односи се на праћење серија и рокова лекова, због све присутнијег захтева добрих пракса везаних за следљивост лека и претеће појаве фалсификата у дистрибутивним ланцу. Решење је да сви подаци који

дефинишу кутију лека применом *GTIN*-а, тринаестоцифранског *EAN* кода, у коме су осим основних података, садржани и подаци о року употребе и серијски број сваке кутије лека, буду уписани у дводимензионални бар-код симбол, који се зове *Data matrix*. Предност оваквог идентификовања кутије лека препознале су многе земље Скандинавије, Француска, Турска, земље Далеког Истока и друге. Овакав начин обележавања кутија лека земље Европске Уније ће ускоро прописати својим чланицама.

Пристапачно и ефикасно решење, применом дводимензионалног баркодиранија односно употребом *Data matrixa (ECC 200)*, понудила је *GSI* организација. Његове основне карактеристике су мале димензије кода, јефтино и лако штампање (ласерским или инк-џет штампачима), поуздано читање, велики капацитет

података, могућност читања делимично оштећеног, запрљаног кода и друго. Такође, важно је рећи да су и дводимензионални скенери, које би апотеке користиле за идентификацију лекова и читавање података, око 40 % скупљи од линеарних скенера и да је препорука *GS1* организације да здравствене организације набављају *ИСКЉУЧИВО* овакве скенере.

Захваљујући напору сектора за информационе технологије РФЗО, почетком 2008. године, покренут је процес кодирања свих података на рецепту у виду дводимензионалног бар-кода *DATA MATRIX*-а. У левом, средишњем делу рецепта штампа се *DATA MATRIX* димензија 14 X 14 милиметара који садржи свих 19 поља података са рецепта. Подаци су формиран тако што се испред сваког податка налази у заградама број који одређује врсту податка који га прати, а затим сам податак у унапред одређеном формату. Фармацеут обавља унос података са рецепта у рачунар једним скенирањем, након кога следи сама рачунарска провера унетих података по свим прописаним критеријумима. Ова операција траје око 2 секунде, за разлику од преко двадесет секунди, колико је у просеку фармацеуту потребно да садржај рецепта пренесе у рачунар.

Апотека Београд је средином 2008. године опремила своје објекте са око 150 дводимензионалних скенера и значајно убрзала рад у офисици, а самим тим смањила и време чекања пацијената. Тренутно, према подацима из РФЗО, месечно се одштампало око 2 милиона рецепата са *Data matrix*-ом, а за ту активност оспособљено је преко 70 Домова Здравља ши-

ром Србије. Поменимо у Београду ДЗ Стари град, ДЗ Вождовац, ДЗ Звездара, ДЗ Палилула, ДЗ Врачар, ДЗ Земун, ДЗ Нови Београд, ДЗ Раковица, ДЗ Савски Венац. Такође Домови Здравља у Новом Саду, Суботици, Шапцу, Ваљево, Љигу, Мионици, Осечини, Лајковцу, Убу, Пироту, Врању, Сомбору, Куршумлији, Нишу, Смедереву, Бујановцу, Прешеву, Сурдулици, Трговишту, Деспотовцу, Параћину, Ћуприји, Рековцу, Ади, Кањижи, Кикинди, Чоки, Баточини, Новом Пазару, Рашкој, Тутину, Брусу, Александровцу, Лебану, Врбасу, Вршцу, Великом Градишту, Ужицу, Пожеги и још тридесетак мањих и већих градова који имају могућност штампања рецепта који садрже *Data matrix*.

Апотекарске установе, прилагођавањем софтвера у апотекама и набавком нових скенера, унапредиле би услугу издавања лекова, повећале безбедност и задовољство пацијената и у кратком року би повратиле целокупна улагања.

Након скенирања рецепта, фармацеут треба да скенира *Дата Матрикс* на кутији лека, који је формиран по *GS1* стандарду, уз употребу *GS1* идентификационих кључева и апликационих идентификатора, и на тај начин рачунару пренесе податке о врсти лека, року употребе, као и серијском броју сваке кутије лека, као заштите од фалсификовања. Овај други скен, омогућава проверу да је прописани лек издат пацијенту, да је лек са важећим роком употребе, као и да не припада серијама које су, евентуално, биле повучене са тржишта. Уколико постоји било какав „проблем“, рачунар анализира фармацеуту, тако да фармацеут може релаксирано да се посвети комуникацији са пацијентом.

Повезивање података о пацијенту са подацима о издатом леку, представља последњу фазу процеса следљивости лека и омогућава ефикасно повлачење лека са тржишта, као и лекова издатих пацијенту. Процес следљивости од произвођача до пацијента могуће је успешно и поуздано успоставити коришћењем електронских порука по *GS1* стандарду, које прате кретање лека дуж ланаца снабдевања и којима се преносе све потребне информације.

Наравно, обиље потпуних и правовремених информација о леку, ствара предуслове за успостављање процеса оптимизације залиха, аутоматизације наручивања слањем електронских наруџбеница, управљања роковима, контроле оригиналности лека и друго, а све у циљу повећања **БЕЗБЕДНОСТИ ПАЦИЈЕНАТА**.

Контрола ланца снабдевања лековима у Италији

Мрежа дистрибуције фармацеутских производа у Италији је још од 1990. године, обезбеђена системом праћења који омогућава увид у кретање сваког појединачног фармацеутског паковања од произвођача до корисника.

Ружица Николић, Фармацеутска комора Србије

Систем активно штити апотеке. Убацавање фалсификованог производа у легални ланац дистрибуције је веома тешко, али није немогуће.

Дефиниција лека у италијанском закону подразумева да је то производ са терапијским особинама који је добио формалну ауторизацију Италијанске Агенције (AIFA) и може се идентификовати преко специфичног броја маркетиншке ауторизације (AIC). Овај систем ауторизације обухвата више од 50.000 производа који су у хуманој употреби, али не укључује биљне производе, биоцидне производе (нпр. биоциде за хуману употребу, дезинфицијенсе), традиционалне Кинеске лекове и козметику.

Пројекат праћења лекова обухвата све горе наведене лекове. Пројекат је урађен са намером да се успостави централна база података, преко које је могућ мониторинг трансакција паковања лека у свим фазама дистрибутивног ланца, од произвођача до последњег корисника.

Пројекат је, у складу са правилима Европске Уније, применом административних и техничких средстава, обезбедио приступ подацима од великог значаја за јавно здравље.

Пројекат је базиран на члану закона, који специфицира обавезне захтеве који произилазе

из учешћа Италије у Европској Заједници. Ово је довело до успостављања базе података у Министарству здравља, које прати све трансакције сваког појединачног паковања за пацијента, кроз ланац дистрибуције од произвођача до коначног корисника. Мониторинг се базира на идентификационом (ID) броју који је јединствен на сваком појединачном паковању и који додељује произвођач.

Систем омогућава јачање превенције илегалних трансакција против Министарства здравља, превенцију и кажњавање илегалних активности, као што су фалсификовани лекови, као и надзор снабдевања лековима у болницама и апотекама. Систем има и друге важне предности: са могућношћу праћења индивидуалног паковања лека кроз систем дистрибуције, добијају се поуздани епидемиолошки подаци о болестима, као што су преваленца у различитим подручјима и сезонама, који су основа за одлучивање, инвестирање и примену административних мера у вези са подацима. Кроз имплементиран систем, побољшава се национална фармаковигиланца, као и активности у вези са надзором одговарајућег прописивања и употребе лекова, чиме се омогућава боље информисање оних који прописују као и оних који користе лекове.

Етичке димензије Фармацеутске праксе

ИСТРАЖИВАЊЕ ЕТИЧКИХ ПРОБЛЕМА У РАДУ ФАРМАЦЕУТА

Татјана Црњански, Апотека Суботица

Оснoв рада фармацеута представљају стручност и етичност. Етичка питања и етички проблеми су незаобилазно повезани са фармацеутском праксом и сви проблеми који се јављају у раду фармацеута садрже етичку компоненту.

У својој свакодневној пракси, фармацеути су у прилици да етички расуђују, углавном не размишљајући свесно о томе, кад год су у ситуацији да одлучују о добробити и безбедности других људи, односно пацијената. Самим тим, етика је као наука важна за рад фармацеута, јер проучава како одлуке фармацеута утичу на друге људе. Често је оснoв реаговања традиција повезана са емоцијама, а не поступно морално расуђивање и разматрање о томе који су етички принципи укључени.

До краја 2012. године треба да се спроведе студија о етичким проблемима који се јављају током професионалног рада фармацеута јавних апотека Србије. Истраживање се бави дефи-

нисањем етичких проблема, одређивањем степена њиховог интензитета и учесталости како би се процениле потребе за повећањем етичких компетенција фармацеута и побољшао квалитет фармацеутске здравствене заштите.

Истраживање, у оквиру доктората, спроводи Катедра за социјалну фармацију и фармацеутско законодавство Фармацеутског факултета Универзитета у Београду у сарадњи са Фармацеутском комором Србије. У истраживање су укључени сви фармацеути јавних апотека. Упитник ће фармацеутима бити сукцесивно достављан поштом, у периоду од јула до децембра 2012. године.

За истраживање је добијена дозвола Етичког комитета Фармацеутске коморе Србије.

Мишљење сваког фармацеута је од великог значаја за резултат истраживања и овим путем Вас позивамо и молимо, да попуњавањем упитника, учествујете у овој студији, која ће бити спроведена на националном нивоу.

SPECIJALNI
DODATAK

OSMA ZVEZDA
FARMACEUTA SRBIJE

Сарадња Фармацеутског факултета Универзитета у Београду и Фармацеутске коморе Србије

Пројекат

Осма звезда фармацеута Србије

Носилац пројекта

Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију
Универзитет у Београду - Фармацеутски факултет

Руководилац пројекта

Проф. др Бранислава Р Миљковић

Учесници пројекта

- 60 фармацеута из примарне и секундарне здравствене заштите
- 23 апотеке примарне и 13 апотека секундарне здравствене заштите

Циљеви пројекта

- оспособљавање фармацеута за самостално спровођење истраживања фармацеутске здравствене заштите на нивоу примарне и секундарне здравствене заштите;
- оспособљавање фармацеута за самостално писање сажетка, као и савладавање вештина за припрему усмене и писане презентације на основу резултата спроведеног истраживања;
- унапређење компетентности фармацеута у пружању фармацеутске здравствене заштите

Кључни елементи

- едукација о планирању и спровођењу истраживања,
- истраживање фармацеутске здравствене заштите,
- едукација о презентацији резултата истраживања

Временски период

- Први курс едукације "Планирање и спровођење истраживања фармацеутске здравствене заштите" – одржан 3 – 4. марта 2012. година
- Период истраживања - март, април, мај 2012. година;
- Други курс едукације "Презентација резултата истраживања фармацеутске здравствене заштите" - 13. мај 2012. година;

Покровитељ

Фармацеутска комора Србије

Пројекат је одобрен на XXVIII седници Наставно-научног већа Фармацеутског факултета Универзитета у Београду.

Донатор

Санofi-Авентис доо Београд

Пројекат Осма звезда фармацеута Србије (у даљем тексту Пројекат), представља подршку савременом концепту фармацеутске професије који је 2000. године дефинисала Светска здравствена организација (WHO) и Међународна асоцијација фармацеута (FIP). У поменутом концепту дефинисане су активности и одговорности фармацеута у здравственом систему у оквиру седам звезда: фармацеут пружа здравствену услугу (*caregiver*), комуницира са пацијентом и другим здравственим професионалцима (*communicator*), доноси одлуке (*decision maker*), учи друге (*teacher*), едукује се целог живота (*life-long learner*), управља (*leader*), руководи (*manager*), а додата осма звезда се односи на фармацеута истраживача (*researcher*).

зентације резултата истраживања (писање сажетка, усмена и писана презентација).

Носилац Пројекта била је Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију Фармацеутског факултета, Универзитета у Београду, а руководилац Пројекта била је проф. др Бранислава Миљковић, шеф Катедре за фармакокинетику и клиничку фармацију. Наставници Катедре (проф. др Бранислава Миљковић, доц. др Сандра Везмар Ковачевић, доц. др Катарина Вучићевић) и асистенти (мр сц спец. Милица Ђулафић, дипл. фарм. спец. Бојана Голубовић, дипл. фарм. спец. Марија Јовановић) су предложили садржаје тема за едукацију и радионице у оквиру два курса, који су после добијене сагласности, Програмског савета Центра за континуирану едукацију, Фарма-

У циљу унапређења компетентности фармацеутске професије, увођења нових услуга у здравствени систем, потребно је да се фармацеути активно укључе у истраживање и процењивање пружених услуга фармацеутске здравствене заштите, документовање и презентовање постигнутих резултата.

Примарни циљ пројекта био је унапређење компетентности фармацеута у оквиру спровођења истраживања фармацеутске здравствене заштите на нивоу примарне и секундарне здравствене заштите и пре-

цеутског факултета у Београду, акредитовани од стране Здравственог савета као курсеви прве категорије од 6 поена. Такође, наставници и сарадници катедре за фармакокинетику и клиничку фармацију су предложили 12 тема (8 за примарну и 4 за секундарну здравствену заштиту) за истраживање фармацеутске здравствене заштите чију су процену сврсисходности и изводљивости дале колегинице са значајним искуством из праксе, дипл. фарм. спец. Драгана Рајинац (Клинички центар Србије), дипл. фарм. спец.

Сања Јовић (Апотека Београд), дипл. фарм. спец. Татјана Милошевић (Апотека „Мелем“ Шабац), дипл. фарм. спец. Драгана Рајковић (Фармацеутска комора Србије), које су биле чланови саветодавног тима Пројекта. Проф. др Нада Ковачевић, декан Фармацеутског факултета у Београду, и дипл. фарм. спец. Драгана Јовановић, директор Фармацеутске коморе Србије, биле су чланови надзорног одбора Пројекта који је подржан од стране Фармацеутске коморе Србије и одобрен од стране Наставно-научног већа Фармацеутског факултета. Санофи-Авентис је у оквиру уговора о донацији Фармацеутском факултету обезбедио потребна материјална средства за реализацију Пројекта.

У пројекту је учествовало 60 фармацеута из примарне (35 фармацеута из 22 апотеке) и секундарне (25 болничких фармацеута из 13 апотеке) здравствене заштите из 20 градова Републике Србије (Београд, Бор, Чачак, Горњи Милановац, Крагујевац, Краљево, Лесковац, Лозница, Ниш, Нови Сад, Панчево, Пирот, Смедерево, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Шабац, Ваљево, Вршац, Зајечар). Критеријуми за избор учесника Пројекта били су: мотивација за учествовање у Пројекту, чланство у Фармацеутској комори Србије, подршка руководства здравствене установе. Предност су имали специјалисти фармацеутске здравствене заштите, клиничке фармације и фармакоинформатике.

Први курс континуиране едукације под називом "Планирање и спровођење истраживања фармацеутске здравствене заштите" одржан је 3. и 4. марта 2012. године на Сребрном језеру. Колеге су у оквиру едукације стекли знања о компетенцијама савременог фармацеута неопходним за унапређење професије, о врстама и дизајну студија које се примењују у истраживању, а

затим и о начину прикупљања и обраде података. Посебно су истакнуте две важне истраживачке области фармацеутске здравствене заштите – адхеренца, безбедност терапије и одит, који су полазници курса истраживали у свом радном окружењу. Учесници едукације су подељени у групе којима су додељене теме за истраживање, а задатак у оквиру одржаних радионица био је да се за додељене теме дефинишу циљ(еви) истраживања, методологија и дизајн студије. Извештај о одржаном курсу објављен је у часопису Апотекарска пракса (број 94, март 2012). Истраживачки период је трајао од прве недеље марта до последње недеље априла, након чега су учесници приступили обради и анализи добијених резултата истраживања уз подршку наставника и сарадника катедре за фармакокинетику и клиничку фармацију. Други курс едукације "Презентација резултата истраживања фармацеутске здравствене заштите" одржан је 13. маја 2012. год. на Фармацеутском факултету. Колеге су се у оквиру понуђених садржаја упознали са правилима за писање сажетка, као и са водичима за припрему апстракта и његовог објављивања широј научној и стручној јавности. Представљене су важеће препоруке за израду постера као уобичајеног начина за презентацију резултата из праксе. Такође, колегама су представљени основни кораци за писање научног рада, и вештине које чине усмено излагање резултата истраживања успешним. Задатак у оквиру радионица била је самостална припрема сажетка и постера за презентацију резултата спроведеног истраживања. Извештај о одржаном другом курсу континуиране едукације објављен је у часопису Апотекарска пракса (број 95, јун 2012).

ИСТРАЖИВАЊЕ ПРОПИСИВАЊА ПОТЕНЦИЈАЛНО НЕОДГОВАРАЈУЋИХ ЛЕКОВА У СТАРИЈОЈ ПОПУЛАЦИЈИ ПРЕМА *BEER*-ОВИМ КРИТЕРИЈУМИМА

мр сц, спец. Светлана Стојков Рудински, Апотека Суботица
дипл. фарм. спец. Мика Симишић, Апотека Суботица
дипл. фарм. спец. Јелена Милошевић, Апотека Крагујевац
дипл. фарм. спец. Татјана Црњански, Апотека Суботица
дипл. фарм. спец. Катарина Цуверовић, Апотека Ужице

Координатор

доц. др Сандра Везмар Ковачевић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Нежељена дејства лекова и проблеми у вези са применом терапије могу имати нежељене последице за старије пацијенте, који даље доводе до повећаних издатака у здравственом систему услед потребе за додатним лечењем или хоспитализацијом.

Истраживања показују да је, према *Beer*-овим критеријумима за примену безбедних лекова код старијих, преваленца прописивања потенцијално неодговарајућих лекова у овој популацији 20-40% у развијеним земљама Европе. У лекове који се најчешће прописују, а сматрају се неодговарајућим, спадају кратко и средње-делујући бензодиазепини или трициклици код пацијената који су склони падовима или синкопама. Такође, у ову групу спада и примена блокатора калцијумових канала и антихолинергика или трицикличних антидепресива код пацијената са опстипацијом или примена дугodelујућих бензодиазепина код старијих пацијената са депресијом.

Примарни циљ истраживања је био да се утврди учесталост прописивања потенцијално неодговарајућих лекова у старијој популацији у Србији. Утврђена је врста и број лекова који се најчешће прописују а спадају у категорију неодговарајућих. Такође, одређене су индикације код којих се прописују потенцијално неодговарајући лекови.

Фармацеути у примарној здравственој заштити су спровели проспективну, неинтервенцијску студију у којој су пратили и документовали терапију која је прописана пацијентима старијим од 65 година. Подаци су прикупљени помоћу упитника који је

садржавао демографске податке о пацијенту, све медицинске индикације присутне код пацијента и целокупну терапију која подразумева навођење лека, дозе, режима дозирања и дужине трајања терапије. Из апотека у Суботици, Крагујевцу и Ужицу прикупљени су подаци од 407 пацијената, који су потом обрађени дескриптивном статистиком уз помоћ *Excel*-а.

На основу добијених резултата може се закључити да су, у популацији старијих, често прописивани лекови који нису одговарајући у погледу безбедности терапије. На основу броја идентификованих неодговарајућих лекова јасно је да фармацеути могу да имају значајну улогу у препознавању потенцијално небезбедне терапије пацијента и њиховом решавању, уколико постоји добра сарадња са другим члановима здравственог тима.

ИСТРАЖИВАЊЕ ПРОПИСИВАЊА НЕОДГОВАРАЈУЋИХ ЛЕКОВА У СТАРИЈОЈ ПОПУЛАЦИЈИ ПРЕМА *STOPP* И *START* КРИТЕРИЈУМИМА

дипл. фарм. спец. Биљана Бугариновић, Апотека Бор
дипл. фарм. Татјана Жунић, Апотека Београд
дипл. фарм. Славица Ботић, Апотека Смедерево
дипл. фарм. Радмила Манчић Пејчић, Апотека Сомбор
дипл. фарм. Светлана Јаковљевић, Апотека Смедерево

Координатор

доц. др Сандра Везмар Ковачевић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Неодговарајуће прописивање код старијих пацијената је удружено са нежељеним исходима укључујући нежељене ефекте лекова, хоспитализацију и лошу искорстљивост постојећих ресурса у здравству.

Последњих година се за идентификацију неодговарајуће терапије, све чешће примењују експлицитни критеријуми за примену потенцијално неодговарајућих лекова код старијих под називом *STOPP* и *START*. Они обухватају 65 индикатора потенцијално неодговарајуће терапије и 22 индикатора који се заснивају на доказаним пропустима у терапији старијих.

Фармацеути у примарној здравственој заштити су спровели проспективну неинтервенцијску студију у оквиру које су пратили и документовали терапију која је прописана пацијентима старијим од 65 година. Демографски подаци, све медицинске индикације и целокупна терапија која подразумева навођење лека, дозе, режима дозирања и дужине трајања терапије, су прикупљени од 79 пацијената. Утврђено је који су лекови, у ком броју и у којим индикацијама били потенцијално неодговарајући према *STOPP* и *START* критеријумима. Подаци су обрађени коришћењем *Excel*-а.

Циљ истраживања је био да се утврди учесталост прописивања потенцијално неодговарајуће терапије у старијој популацији према *STOPP* и *START* критеријумима. Такође, испитивани су лекови и индикације код којих постоје потенцијални пропусти у обезбеђењу оптималне терапије у погледу ефикасности и безбедности.

Резултати су показали да је код више од две трећине пацијената био испуњен најмање један индикатор према *STOPP* и *START* критеријумима, из чега произилази закључак да постоји потреба за оптимизацијом терапије у циљу повећања њене ефикасности и/или безбедности у популацији старијих пацијената у Србији.

СТАВОВИ ФАРМАЦЕУТА И ПАЦИЈЕНТА О ЛЕКОВИМА КОЈИ СЕ ИЗДАЈУ БЕЗ ЛЕКАРСКОГ РЕЦЕПТА

дипл. фарм. Татјана Мијаиловић, Апотека Шабац
дипл. фарм. Татјана Троха, Апотека Вршац
дипл. фарм. Александра Антонић, Апотека Лозница
дипл. фарм. Марко Бакић, Апотека Ниш

Координатор

доц. др Катарина Вучићевић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Последњих година уочен је пораст само-медијације лековима који се издају без лекарског рецепта. Без обзира на чињеницу да се одређени лекови могу издати без лекарског рецепта, њихова примена може да буде нерационална. Додатно, ови лекови могу да доведу и до нежељених реакција, интеракција са другим лековима или препаратима који могу утицати на ефекат самог лека.

Циљеви истраживања су били да се испитају разлози самомедијације, информисаност пацијената о могућим нежељеним дејствима лекова, интеракцијама, дозирању, дужини трајања терапије лековима који се издају без лекарског рецепта. Додатно, циљ истраживања је био да се испитају ставови пацијента по питању примене нестероидних антиинфламаторних лекова, препарата за исцашавање, пробиотица, пост-коиталне контрацепције. Такође, испитивани су ставови фармације о лековима који се издају без лекарског рецепта и о начину информисања пацијената о примени ових препарата.

Испитивање је спроведено анкетирањем око 200 пацијената и око 300 фармације путем прилагођених упитника. Упитници су садржали изјаве, а од испитаника се очекивало да одаберу одговор који највише одговара његовом убеђењу према понуђеној петостепеној Ликерт скали одговора. Подаци прикупљени помоћу упитника су анализирани помоћу Excel програма.

Резултати спроведеног истраживања указују

да пацијенти информације о лековима који се издају без лекарског рецепта у истом проценту добијају од фармације и лекара, док други видови добијања информација (препука пријатеља, породице или рекламе) имају мањи утицај на пресудност куповине одређеног лека који се издаје без лекарског рецепта. Резултати указују на релативно добро познавање информација о ефикасности и безбедности примене лекова који се издају без лекарског рецепта од стране пацијената.

Такође, резултати истраживања указују да фармације приликом издавања лекова који се издају без лекарског рецепта пружају пацијентима информације о режиму дозирања, потенцијалним нежељеним реакцијама и интеракцијама са лековима и то углавном на основу информација које се налазе у упутству за лек. Имајући у виду значајан проценат фармације који сматра да треба променити режим издавања лекова, потребна су даља истраживања како би се детаљније испитало мишљење фармације о категоризацији лекова који се налазе у промету у апотекама.

СТАВОВИ, УВЕРЕЊА, ПЕРЦЕПЦИЈА ПАЦИЈЕНАТА О ЛЕКОВИМА

дипл. фарм. спец. Емина Рајић, Апотека Нови Сад
дипл. фарм. спец. Јелена Лопатић, Апотека Нови Сад
дипл. фарм. Бранислава Матић, Апотека Ниш
дипл. фарм. Марија Миливојевић, Апотека Зајечар

Координатор

доц. др Катарина Вучићевић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Низак степен комплијансе је стални и сложен проблем у клиничкој пракси који директно може утицати на исход лечења. Такође, представља велики финансијски проблем у здравственом систему. Стога је неопходно испитати да ли на степен комплијансе утичу ставови, уверења и перцепција пацијената о лековима.

фармацеута из 2011. године, који садржи две групе изјава, а од пацијента се очекује да одабере одговоре који највише одговарају његовом убеђењу према понуђеној петостепеној Ликерт скали одговора. За процену комплијансе на нивоу примарне здравствене заштите коришћен је *Morisky* упитник.

Истраживање је имало за циљ да се испитају ставови пацијената о лековима, процени степен комплијансе пацијената помоћу *Morisky* упитника и изврши процена колико су ставови пацијента о лековима повезани са степеном комплијансе. Додатно, циљ је био да се испита да ли се ставови које пацијенти имају о лековима разликују између категорија пацијената у зависности од здравственог проблема и врсте здравственог проблема (акутни или хронични).

Испитивање је спроведено путем анкете. Коришћен је Упитник Америчког удружења

У истраживању је учествовало око 200 пацијената. Подаци прикупљени помоћу упитника су анализирани помоћу *Microsoft Excel* програма.

На основу спроведене студије уочено је да на степен комплијансе утичу ставови и перцепција пацијената о лековима, као и да значајан проценат пацијената, од којих је већина на хроничној терапији, показује низак степен комплијансе. Такође, резултати указују да око половина пацијената на акутној терапији престаје са терапијом када процене да је здравствени проблем под контролом.

ОДИТ ПРИМЕНЕ ИНСУЛИНСКЕ 'PEN' ТЕРАПИЈЕ

дипл. фарм. спец. Мирјана Кнегињић, Апотека Београд
дипл. фарм. спец. Гордана Ђујић Цвијановић, Апотека Сремска Митровица
дипл. фарм. Марија Јовановић, Апотека Горњи Милановац
дипл. фарм. Наташа Дабић, Апотека Чачак

Координатор мр си. спец. Милица Ђулафић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Током последњих 20 година постало је јасно да боља контрола гликемије доводи до смањења компликација које су последица дијабетеса, те да адекватна терапија често подразумева примену инсулина. Правилна техника примене 'pen' инсулина пружа бољу контролу гликемије и смањује компликације дијабетеса.

Циљ истраживања био је процена степена комплијансе пацијената који су на инсулинској 'pen' терапији, процена обавештености пацијената о инсулинској терапији и самој болести, идентификација пацијената којима је неопходно саветовање и/или поновна едукација о правилној употреби 'pen' инсулина, те пружање адекватног саветовања.

Испитивање је спроведено у апотекама јавног типа у четири града у Србији, коришћењем структурираног упитника затвореног типа који је попуњавао фармацеут током разговора са пацијентом. Упитник се састојао из три дела – први део упитника садржао је питања за процену комплијансе и обавештености пацијента о терапији и дијабетесу, други део упитника је био намењен идентификацији евентуално

присутних фактора ризика, а трећи део упитника био је предвиђен за идентификацију пацијената којима је потребно саветовање.

У студију су укључени пацијенти који су долазили у апотеку са рецептом за инсулин. Обрада података за преко 100 пацијената који су учествовали у истраживању, обављена је применом дескриптивне статистике у *Microsoft Excel* програму.

Резултати су показали да више од две трећине пацијената неправилно примењује инсулин. Највећи број пацијената не користи увек нову иглу и не проверава исправност 'pen'-а. Индекс телесне масе већи од 30 детектован је код трећине пацијената, иако готово сви пацијенти тврде да познају препоруке о правилној исхрани.

На основу резултата истраживања, може се закључити да је потребно веће ангажовање фармацеута у пружању савета пацијентима о примени инсулинске 'pen' терапије и осталим аспектима дијабетеса, у циљу побољшања бриге о пацијенту и повећања квалитета живота.

ОДИТ ТЕРАПИЈЕ ХИПЕРТЕНЗИЈЕ

дипл. фарм. спец. Милојка Поњавић, Апотека Београд
дипл. фарм. спец. Марина Лубарда, Апотека Ваљево
дипл. фарм. Јована Митровић, Апотека Лесковац
дипл. фарм. Марко Станковић, Апотека Ниш

Координатор

мр сц. спец. Милица Ђулафић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Терапија хроничних болести у које спада и хипертензија, подразумева промене у стилу живота и узимање лекова кроз дужи временски период (најчешће доживотно). Разумевање терапије и саме болести од стране пацијента је кључно у постизању контроле крвног притиска, те смањењу ризика од могућих компликација. Адекватним саветовањем пацијента подиже се ниво комплијансе и добијају бољи резултати на плану унапређења здравља пацијента.

Истраживање је спроведено у циљу утврђивања садашњих прописивачких трендова у терапији хипертензије и поређења са најновијим европским водичем за хипертензију (*NICE clinical guideline 127*). Испитиван је и степен информисаности пацијената о хипертензији као и о терапији коју користе.

Испитивање је спроведено у апотекама јавног типа, у четири града у Србији, коришћењем структурираног упитника затвореног типа који је попуњавао фармацеут током разговора са пацијентом (прикупљене су информације о врсти терапије, информације о другим лековима које пацијент користи, идентификовани пацијенти којима је неопходно саветовање). У студију су укључени

пацијенти који су долазили у апотеку са рецептом за антихипертензив, за терапију хипертензије. Обрада података за преко 150 пацијената који су учествовали у истраживању, обављена је применом дескриптивне статистике у *Microsoft Office Excel* програму.

Резултати су показали да највећи број пацијената користи два лека у терапији хипертензије, те да је око трећина пацијената на тројној терапији. У терапији су најзаступљенији инхибитори ангиотензин конвертујућег ензима, а затим следе бета блокатори. Код малог броја пацијената је доза лека титрирана до максималне. Велики број пацијената користи бета блокаторе у терапији хипертензије, што није у складу са најновијим водичем за лечење хипертензије.

Фармацеут би требало да има активну улогу у едукацији пацијената који пате од хипертензије, пружањем савета о терапији, прилагођавању режима дозирања лекова у односу на ритам живота пацијента и истицању значаја редовне примене лекова. Улога фармацеута би требало да буде препозната у поштовању савремених смерница за терапију хипертензије, са циљем побољшања исхода терапије и повећања квалитета живота пацијента.

ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПРОБЛЕМА У ТЕРАПИЈИ ПАЦИЈЕНАТА СА ДИЈАБЕТЕСОМ ТИПА 2

дипл. фарм. спец. Јасна Урошевић, Апотека Крагујевац,
дипл. фарм. спец. Тања Арсић, Апотека Ниш
дипл. фарм. Јасмина Чанковић Стјеља, Апотека Сомбор

Координатори

дипл. фарм. спец. Бојана Голубовић,
дипл. фарм. спец. Марија Јовановић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

У популацији пацијената оболелих од дијабетеса типа 2, осим поремећаја у нивоу глукозе често постоје поремећаји метаболизма липопотеина, као и хипертензија, што представља озбиљне факторе ризика за развој различитих компликација. Терапија оваквог обољења не подразумева само примену лекова, већ и промену стила живота. Адекватно саветовање и едукација пацијената, у коме кључну улогу имају фармацеути, значајно доприносе побољшању резултата терапије и унапређењу здравља.

Циљ истраживања је процена да ли су пацијенти са дијабетесом типа 2 збринуту према важећим протоколима, односно утврђивање проблема у терапији пацијената са дијабетесом типа 2 од стране фармацеута. Секундарни циљ подразумева саветовање пацијената са дијабетесом о правилној употреби лекова, нефармаколошким мерама (физичка активност, исхрана, алкохол, пушење итд.), и упућивање лекару уколико је потребно.

Истраживање је изведено применом упитника који је попуњавао фармацеут на основу разговора са пацијентом и на основу увида у рецепте пацијента и доступну медицинску документацију. У истраживање је укључено око 100 пацијента, а прикупљени подаци су: демографске карактеристике пацијента (године,

пол, телесна маса, индекс телесне масе), пушачки статус, конзумација алкохола, преглед прописане терапије (назив лека, режим дозирања, дужина трајања терапије), карактеристике котерапије (назив лека, режим дозирања), биохемијски и клинички подаци (вредности глукозе, HbA1c, ниво липида у крви, вредност крвног притиска) и присуство других болести. Добијени подаци су анализирани дескриптивном статистиком у програму *Microsoft Office Excel*.

У великом проценту испитаника, идентификован је бар један проблем у терапији (неадекватна терапија дијабетеса, хипертензије, хиперлипидемије, нежељени ефекти, неодговарајући режим дозирања, непознавање технике коришћења самомерача, итд.). За решавање највећег броја идентификованих проблема довољно је било саветовање пацијента од стране фармацеута, док је мањи број пацијената, уз савет који им је пружен, упућен и лекару.

ПРОЦЕНА РАЗУМЕВАЊА ПРОПИСАНЕ ТЕРАПИЈЕ

дипл. фарм. спец. Јелена Јевтић, Апотека Краљево - Рашка
дипл. фарм. спец. Милан Бзенић, Апотека Краљево - Врњачка Бања
дипл. фарм. спец. Данијела Ђорић, Апотека Панчево
дипл. фарм. Соња Шиник, Апотека Пожаревац

Координатори

дипл. фарм. спец. Бојана Голубовић,
дипл. фарм. спец. Марија Јовановић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Низак степен комплијансе је озбиљан проблем за пацијенте са хроничним болестима, чија терапија подразумева већи број лекова. Један од честих разлога ниског степена комплијансе је лоше разумевање прописане терапије од стране пацијента. На жалост, овакав проблем често остаје препознат од стране пацијента и здравственог радника, што може водити ка неуспеху терапије и нерационалном увођењу нових лекова.

Примарни циљ истраживања био је да се стекне увид у знање и способности пацијента да разумеју информације неопходне за правилну употребу лекова, односно да се процени учесталост неразумевања. Секундарни циљ је предлагање једноставних интервенција од стране фармацеута да се превазиђу уочени проблеми и да се осигура ефикасна и безбедна терапија.

Истраживање је спроведено путем упитника

који је попуњавао фармацеут у разговору са пацијентом. Проверавано је да ли пацијент зна/разуме који лек/лекове узима, разлог узимања наведених лекова, режим дозирања, жељене и нежељене ефекте, правилно чување лекова. У истраживању је учествовало око 200 испитаника различите старости, са различитим бројем лекова у терапији. Статистичка обрада података прикупљених путем упитника урађена је у *Microsoft Office Excel* програму.

Истраживање је показало да више од половине анкетираних пацијената не разуме неки аспект терапије. Највећи број пацијената није знао како и када узима терапију, као и могуће нежељене реакције на лекове у терапији. Добијени резултати указују на значај интервенције фармацеута у виду саветовања и едукације пацијената у процесу обезбеђења комплијансе и ефикасне и безбедне терапије.

Секундарна здравствена заштита

ИСТРАЖИВАЊЕ АКТИВНОСТИ/ УСЛУГА ФАРМАЦЕУТА У БОЛНИЧКОМ СЕКТОРУ У СРБИЈИ

дипл. фарм. спец. Ивана Поповић, Институт за онкологију и радиологију Србије
дипл. фарм. спец. Ана Тадић, Здравствени центар Ужице
дипл. фарм. спец. Татјана Савковић, Клиничко-болнички центар "Звездара"
дипл. фарм. Душанка Лончаревић, Клиничко-болнички центар "Бежанијска Коса"
дипл. фарм. Маја Илић, Институт за ортопедско-хируршке болести "Бањица"
дипл. фарм. Драгана Крупниковић, Клинички центар Србије

Координатор

доц. др Сандра Везмар Ковачевић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Улога фармације у болничком сектору у развијеним земљама се у последњих 40-так година развијала у правцу све већег укључивања фармације у терапију пацијента. Тако у САД, Великој Британији, Аустралији, Канади и другим земљама долази до развоја услуга клиничке фармације која улогу болничког фармације сагледава кроз обезбеђивање рационалне употребе лекова пацијентима у сарадњи са осталим члановима здравственог тима.

У оквиру глобалне конференције о будућности болничке фармације одржане 2008. године у Базелу, опште је прихваћено од стране Интернационалне федерације фармације да се будућност болничког фармације огледа у снабдевању лековима, изради и дистрибуцији лекова, прописивању, примени лекова и праћењу исхода пацијената. Иако се из свега наведеног јасно препознају компетенције фармације и њихов значај, поставља се питање у којој мери се наведене услуге спроводе у болничкој пракси у Србији.

Циљ истраживања је био да се идентификује врста и број активности/услуга које пружају болнички фармације у Србији, као и време утрошено за пружање појединачних активности/услуга. Сврха добијених резултата се огледа у идентификацији потенцијалних недостатака и предлога начина побољшања услуга болничких фармације.

Тим од 6 болничких фармације је спровео неинтервенцијску, опсервациону, проспективну студију у оквиру које су путем анкете од начелника болничких апотека у Србији, прикупили податке о активностима/услугама које се у оквиру апотеке обављају. Помоћу анкете прикупљени су подаци о врсти секундарне или терцијарне здравствене

установе, броју запослених фармације и техничара, амбулантних и стационарних пацијената и сл. Такође, прикупљени су подаци о броју техничара и фармације који обављају појединачне активности/услуге као и време које је потребно за њихово спровођење.

На основу добијених података утврђена је учесталост спровођења појединих активности/услуга и просечно време за њихово спровођење.

Резултати истраживања указују да болничких фармације у Србији нема довољно и да највише времена посвећују набавци лекова и медицинских средстава и администрацији. Насупрот томе, најмање времена остаје за услуге у оквиру којих је фармација посвећена терапији пацијента. Може се закључити да делатност болничких фармације у Србији није у потпуности усклађена са правцима развоја делатности болничких фармације у свету. Стога је потребно развијати болничку фармацију у правцу повећања броја болничких фармације који би се бавили пружањем услуга клиничке фармације.

ИНФОРМИСАНОСТ И СТАВОВИ ФАРМАЦЕУТА И ЛЕКАРА О ФАРМАЦЕУТУ

дипл. фарм. спец. *Рожа Гутвеин, Општа болница Суботица*
дипл. фарм. спец. *Весна Јанковић, Клиничко-болнички центар „Звездара“*
дипл. фарм. *Љиљана Балабан, Клинички центар Србије*
дипл. фарм. *Невена Стојановић, Клинички центар Војводине*
дипл. фарм. *Марија Јелић, Институт за онкологију Војводине*
дипл. фарм. *Ивана Васић, Клинички центар Крагујевац*

Координатор

доц. др *Катарина Вучићевић,*
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Фармацеути играју виталну улогу у побољшању квалитета живота пацијента. Како би се прихватила и препознала нова улога фармацеута и остварила сарадња између фармацеута и лекара, неопходно је проценити какви су ставови ових здравствених радника по питању активности фармацеута на одељењу унутар болнице, досадашња искуства и схватања улоге фармацеуту у болници.

Циљ овог истраживања био је да се испитају ставови и очекивања лекара од фармацеута на одељењу унутар болнице. Такође и мишљење лекара о сарадњи коју имају са фармацеутима у болници. Додатно, циљ је био да се испитају какви су ставови фармацеута о наведеним активностима на одељењу унутар болнице.

Испитивање је спроведено путем прилагођене анкете. Упитник се састојао из три групе питања затвореног типа: искази везани за ставове лекара/фармацеута по питању активности фармацеута; искази везани за активности које лекар/фармацеут очекује од фармацеута; искази везани за претходно искуство лекара/фармацеута о сарадњи и/или интеракцији са фармацеутом у болници. Од испитаника се очекивало да изаберу одговор

који највише одговара његовом убеђењу према понуђеној петостепеној Ликерт скали одговора.

У овој студији је учествовало око 150 лекара запослених на различитим одељењима и позицијама у болницама и око 100 болничких фармацеута. Подаци прикупљени помоћу упитника су анализирани помоћу *Microsoft Office Excel* програма.

Резултати истраживања указују на неуниформност ставова о досадашњој интеракцији лекара и фармацеута, при чему се и лекари и фармацеути слажу око чињенице да фармацеути не учествују у саветовању пацијената о безбедној и правилној употреби лекова. С друге стране, очекивања лекара су углавном оријентисана на веће укључивање фармацеута када је у питању брига о пацијенту и избор оптималне терапијске опције за индивидуалног пацијента. Резултати испитивања указују да фармацеути сматрају да лекари имају мања очекивања од њих када је у питању брига о пацијенту.

ИНФОРМИСАНОСТ ПАЦИЈЕНАТА У ВЕЗИ СА ЛЕКОВИМА У ТРЕНУТКУ ОТПУСТА ИЗ БОЛНИЦЕ

дипл. фарм. спец. Вишиња Глишић, Клиничко-болнички центар „Звездара“
дипл. фарм. спец. Гордана Јевтић, Клинички центар Србије
дипл. фарм. спец. Владимир Вучетић, Клинички центар Крагујевац
дипл. фарм. Бојана Поповић, Општа болница Шабац
дипл. фарм. Светлана Хргић, Клинички центар Војводине

Координатор

мр сц. спец. Милица Ђулафић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Пацијентима примљеним у болницу често се уводи нова терапија или се модификује постојећа. Пацијент би требало да буде обавештен о терапији коју наставља да примењује након отпуста из болнице, како би прописана терапија у потпуности испољила жељени ефекат и истовремено била безбедна за пацијента. Пракса у европским болницама је да при отпусту фармацеути учествују у саветовању пацијената о правилној примени прописане терапије. Тренутно у Србији фармацеути не обављају ову активност.

Циљ овог истраживања био је процена обавештености/искуства пацијента о терапији коју би требало да примењује од тренутка кад напушта болницу. Истраживање је спроведено у периоду март-април 2012., у пет болница у Србији, коришћењем структурираног упитника који је попуњавао фармацеут током разговора са пацијентом. Испитивање се спроводило на различитим одељењима болнице у зависности од доступности информација о отпусту пацијената. Обрада података за око 150 пацијената који су учествовали у истраживању, обављена је применом дескриптивне статистике у Microsoft Office Excel програму.

Резултати су показали да више од трећине пацијената није добило никакво објашњење о лековима које би требало да наставе да примењују по одласку кући, а четвртина пацијената сматра да су добили премало ин-

формација. Половина пацијената који су интервјуисани у тренутку отпуста су изјавили да нису информисани о свим лековима које би требало да користе по одласку кући. Дужина трајања прописане терапије била је позната само половини пацијената, а са режимом дозирања било је упознато нешто више од половине испитаника. Основне информације о могућим нежељеним дејствима биле су познате сваком трећем пацијенту, док већина пацијената није била информисана о интеракцијама лекова.

Истраживање је показало да пацијенти нису адекватно информисани о правилној примени терапије по отпусту из болнице. Фармацеут у великој мери може допринети очувању и побољшању здравља пацијента правовременим саветовањем о лековима које пацијент наставља да примењује по напуштању болнице. Неопходно је активно учествовање фармацеута у саветовању пацијената о прописаним лековима, како би терапија испољила потпуни ефекат и била безбедна за пацијента уз минимизирање хоспитализација које су у вези са лековима.

ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА ТРОМБОЕМБОЛИЈСКЕ ПРОФИЛАКСЕ ОД СТРАНЕ БОЛНИЧКИХ ФАРМАЦЕУТА У СРБИЈИ

дипл. фарм. спец. Снежана Манчић, Здравствени центар Зајечар
дипл. фарм. спец. Оливера Сретеновић, Здравствени центар Ужице
дипл. фарм. спец. Гордана Калијадис, Општа болница Лесковац
дипл. фарм. спец. Љубица Михаиловић, Институт за онкологију и радиологију Србије
дипл. фарм. спец. Мирјана Станојловић, Клиничко-болнички центар „Звездара“
дипл. фарм. Бранислава Марковић, Клинички центар Србије
дипл. фарм. Татјана Мрђа, Клинички центар Војводине

Координатор

дипл. фарм. спец. Бојана Голубовић,
дипл. фарм. спец. Марија Јовановић,
Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију,
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду

Код свих хоспитализованих пацијента би требало, према важећим препорукама, проценити ризик од појаве венске тромбоемболије (ВТЕ). Тромбопрофилактика антикоагулантним лековима може редуковати инциденцу ВТЕ за 50%. Највише се користе нискомолекуларни хепарини, затим нефракционисани хепарин, фондапаринукс, орални антикоагулантни лекови. Ипак, тромбопрофилактика често није примењена код свих пацијената код којих је индикована, или примена није усклађена са препорукама.

Примарни циљ истраживања је процена усклађености примене антикоагулантних лекова у тромбоемболијској профилакси са важећим препорукама (локалним водичима у болници, *NICE*, *SIGN* водичи) и спецификацијама лека. Секундарни циљ је отварање могућности предлагања интервенција болничког фармацијера у побољшању спровођења тромбоемболијске профилаксе пацијената у болници.

Ретроспективно-проспективно истраживање у трајању од 2 месеца вршено је применом упитника који је попуњавао болнички фармацијер на основу прегледа медицинске документације (медицински

картони, терапијске листе). У истраживању су прикупљени подаци (демографске карактеристике пацијента, присутни фактори ризика за ВТЕ, бубрежна функција, присуство других болести, преглед прописаних антикоагулантних лекова, дужина трајања профилаксе, компликације/нежељени ефекти, контраиндикације, карактеристике антиагрегационе терапије) око 130 пацијената на одељењима опште и ортопедске хирургије, гинекологије, интерне медицине, у 7 болница на територији Србије. Дескриптивна обрада података вршена је путем *Microsoft Office Excel* програма.

Резултати истраживања су показали постојање различитих проблема и одступања од протокола за ВТЕ (неадекватна доза, неспровођење мониторинга тромбоцита, непримењивање профилаксе, неадекватна дужина терапије). У популацији пацијената праћених проспективно прихваћене су све предложене интервенције фармацијера. Истраживање је показало могућност и значај активног укључивања болничког фармацијера у прављење и спровођење терапијских протокола.

Учесници Пројекта су изразили задовољство пруженом едукацијом која је оцењена високом оценом као и учествовањем у истраживачком раду. Препозната је потреба за наставком истраживања у циљу усавршавања професије, документовања доприноса фармацеута у здравственом систему и унапређења квалитета пружене здравствене услуге.

Део резултата спроведених истраживања биће презентован на међународном 41. Симпозијуму клиничке фармације који организује Европска асоцијација клиничких фармацеута (*European Society of Clinical Pharmacy- ESCP*). Такође, у плану је припрема презентације резултата истраживања за међународни 18. Конгрес болничких фармацеута у организацији Европске асоцијације болничких фармацеута (*European Association of Hospital Pharmacists – EАHP*), као и за друге предстојеће међународне и националне научне и стручне скупове.

Наставници и сарадници Катедре за фармакокинетику и клиничку фармацију захваљују Фармацеутском факултету Универзитета у Београду, Фармацеутској комори Србије, саветодавном тиму Пројекта, учесницима Пројекта и фирми *Sanofi – Aventis* на пруженој подршци, приказаном ентузијазму и упорности у реализацији Пројекта.

*Катедра за фармакокинетику и клиничку фармацију
Фармацеутски факултет Универзитета у Београду*

Сматрам да ће потпуно задовољство спроведеним Пројектом бити уколико овакав посвећен, истраживачки и аналитички приступ постане саставни део свакодневних активности фармацеута, а подаци, резултати и закључци буду уклопљени у њихов, и професионални рад њихових колега. Ако успеју да утичу на остале из окружења да раде заједно. То јесте право и правилно унапређење компетенција фармацеута и треба да буде основ (свакако не једини) за бољу и квалитетнију фармацеутску делатност. Када говорим о истраживачком приступу кроз свакодневне

активности, не мислим на велике и захтевне пројекте, већ на мале проблеме, недоумице, нејасноће и неправилности које сви видимо и осећамо, али никада немамо времена да им се посветимо.

*Проф. др Нада Ковачевић
Декан Фармацеутског факултета Универзитета у Београду*

Пројекат је омогућио активно укључивање колега из праксе у истраживање фармацеутске здравствене заштите, а већина учесника је први пут имала прилику да самостално обради резултате истраживања, припреми сажетак и постер презентацију. Нећу заборавити њихово задовољство припремљеним презентацијама и осећај самопоуздања које су стекли. Посебно ми је драго да су резултати истраживања прихваћени на међународним скуповима, за усмену и постер презентацију, што представља недвосмислену потврду значаја спроведених истраживања. Мислим да је важно да су колеге добиле нове идеје за истраживање фармацеутске здравствене заштите, разумеле потребу и значај документовања пружених активности и увериле се да имају услове и могућности за спровођење истраживања.

*Проф. др Бранислава Миљковић
Шеф Катедре за фармакокинетику и клиничку фармацију и руководилац пројекта*

Са задовољством констатујем да је Пројекат био прихваћен са пуно ентузијазма од стране фармацеута који су учествовали у истраживачком раду. Њихова жеља за развојем нових знања и вештина које су усмерене ка пацијенту, као и њихова спремност да дају свој допринос у оквиру тимова здравствених професионалаца, ради побољшања пружене фармацеутске услуге, је на завидном нивоу. Надам се да ће увођење као и унапређење овако мерљиве фармацеутске здравствене услуге, на свим нивоима здравствене заштите, на исти начин бити прихваћена и од осталих колега.

*Драгана Јовановић, дипл. фарм. спец.
Директорка Фармацеутске коморе Србије*

OSMA ZVEZDA
FARMACEUTA SRBIJE

NOSILAC
PROJEKTA

Univerzitet u Beograd
Farmaceutski fakultet

POKROVITELJ
PROJEKTA

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ФАРМАЦЕУТСКА КОМОРА
The Pharmaceutical Chamber of Serbia

DONATOR
PROJEKTA

SANOFI

Српски студенти фармације, најбољи у свету и Европи

Никола Народовић, Национална Асоцијација Студената Србије

Делегација НАПСер-а на конгресу ИПСФ – а, Хургада 2012.

Управни Одбор НАПСер-а за 2011. годину

Управни Одбор НАПСер-а за 2012. годину

На недавно одржаном конгресу **Светске Федерације Студената Фармације** (*International Pharmaceutical Students' Federation*) у египатском летовалишту Хургади, Национална Асоцијација Студената Фармације – Србија, проглашена је најбољом чланицом за 2011/2012 годину. НАПСер је успео да испуни захтевне критеријуме, који се верификују активношћу организације у спровођењу пројеката, како на националном тако и на локалном нивоу.

Годишњи IPSF конгрес окупио је више од 500 студената фармације из више од 50 земаља са свих пет континената. Тема овогодишњег конгреса била је „Pharmacy education: Beyond borders“. Делегацију из Србије чинило је седам студената.

Такође у априлу ове године на конгресу **Европске Асоцијације Студената Фармације** (*European Pharmaceutical Students' Association*) одржаном у Истанбулу, НАПСер је проглашен и за најбољу чланицу EPSA-е за 2011/2012. годину, чиме је постао једина чланица две организације која је ова признања добила у истој години.

На светском конгресу, НАПСер је добио и појединачна признања за остварен најбољи резултат у организовању акција добровољног давања крви од стране тима јавног здравља НАПСер-а и признање за најактивнију IPSF контакт особу на европском нивоу које је додељено Марку Карличићу, студенту пете године Фармацеутског факултета, Универзитета у Београду.

НАПСер окупуља студенте фармације из Србије преко локалних канцеларија у Београду (БПСА), Нишу (НипСА) и Новом Саду (ПСАНС) и има за циљ да заступа интересе студената из Србије у земљи и свету. Национална организација као и локалне канцеларије сарађују са матичним факултетима, Апотекарским установама и другим релевантним институцијама и захваљујући томе је омогућен још продуктивнији рад ове организације. Као пуноправна чланица европске (EPSA) и светске (IPSF) организације студената фармације, НАПСер спроводи пројекте и кампање на националном и локалном нивоу и повезује студенте из Србије са колегама у свету.

„Здравствени исходи и социјална фармација“

Приказ II међународног научног симпозијума Фармацеутског факултета

Љиљана Тасић, Драгана Јоцић, Драгана Лакић

Фармацеутски факултет, Универзитет у Београду

На Фармацеутском факултету у Београду, 14. септембра 2012. године, одржан је II међународни научни симпозијум Фармацеутског факултета, а први пут са темом „Здравствени исходи и социјална фармација“.

На симпозијуму су представљени здравствени исходи који произилазе као резултат научних и стручних активности у области социјалне фармације и фармацеутске праксе.

Теме које су биле заступљене на симпозијуму су: здравствени исходи, социјална фармација, фармацеутска пракса, епидемиологија, фармакоепидемиологија, фармацеутске услуге, компетенције фармацеута, интервенције фармацеута, промоција здравља и превенција болести, безбедност пацијената, пацијенти и друштво, здравље жена и методологија истраживања у социјалној фармацији.

Официјелни језици Симпозијума били су енглески и српски.

Научни одбор Симпозијума чинили су: проф. др Љиљана Тасић, председник симпозијума, доц. др Душанка Крајновић, доц. др Митја Кос, проф. др Хедвиг Норденг, доц. др Илко Гетов, проф. др Свјетлана Шатара - Стојисављевић, и доц. др Катарина Илић.

Симпозијум је отворила проф. др Нада Ковачевић, Декан фармацеутског факултета.

Одржано је 6 пленарних предавања, 2 ра-

дионице и приказане су 22 постер презентације.

Пленарно предавање са темом „Здравствени исходи и социјална фармација“ одржали су доц. др Митја Кос са Фармацеутског факултета Универзитета у Љубљани, Словенија, проф. Љиљана Тасић и асистент Ивана Тадић са Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, Србија. Предавање је пружило увид у целокупно поље истраживања социјалне фармације, са посебним освртом на фармацеутску праксу.

Приказани су резултати два истраживања спроведена у Републици Србији:

а) испитивање клиничких исхода, стилова живота и здравствене едукације које пружају фармацеути у вези примене дијететских суплемената за редукацију телесне тежине, и

б) развој упитника за испитивање хуманистичких исхода пацијенткиња оболелих од остеоопорозе.

Након тога, предавање је одржала Марија Петронијевић са темом „Епидемиологија и фармакоепидемиологија у служби здравља“, где је показан значај постмаркетиншких студија на откривање, испитивање и разумевање нежељених реакција на лекове.

О интервенцијама фармацеута у служби јавног здравља и безбедности пацијената говорила је доц. др Душанка Крајновић са Фарма-

Univerzitet u Beogradu – Farmaceutski fakultet
Tempus kancelarija Beograd PQPharm TEMPUS projekat

II naučni simpozijum Farmaceutskog fakulteta
Simpozijum „Zdravstveni ishodi & Socijalna farmacija“

14. septembar, 2012
Univerzitet u Beogradu – Farmaceutski fakultet

Zbornik radova simpozijuma „Zdravstveni ishodi & Socijalna farmacija“

цеутског факултета, Универзитета у Београду. Проф. Мартин Хенман, *School of Pharmacy and Pharmaceutical Science, Trinity College Dublin*, Ирска, говорио је о развоју фармацеутске праксе, поготово о изазовима фармацеутске праксе, попут мањка времена, повећаним захтевима пацијената и регулаторних органа.

Проф. Хедвиг Норденг, *School of Pharmacy, University of Oslo* Норвешка, говорила је о безбедној примени лекова у трудноћи, показавши резултате велике интернационалне студије у којој је, између осталих земаља, учествовала и Србија. Тако је нпр. показано да труднице у Србији у знатно мањој мери користе лекове у односу на труднице у развијеним земљама.

У оквиру последњег предавања доц. др Илко Гетов, *Faculty of Pharmacy, University of Sofia*, Бугарска, указао је на проблеме у терапији геријатријске популације, поготово на неадекватну употребу лекова.

На симпозијуму су организоване 2 радионице са циљем да се представе: методологија истраживања у социјалној фармацији и сарадња између науке и праксе у унапређењу здравља жена.

На укупно 22 постер презентације представљени су резултати истраживања фармацеутске здравствене делатности (попут: адхеренције пацијената са саветима фармацеута, компетенције/перформансе фармацеута, етички проблеми у фармацеутској пракси, инди-

студената фармације о појединим аспектима социјалне фармације (добровољно давање крви, пријава нежељених реакција на лекове, превенција хипертензије).

Занимљиве теме симпозијума представљене од стране искусних предавача из света науке и фармацеутске праксе привукле су лекаре и фармацеуте из праксе, као и све заинтересоване за различите области истраживања социјалне фармације, фармацеутске праксе и употребе лекова. Зборник радова симпозијума (двојезичан енглеско-српски)

катори квалитета у болничкој апотеци, додатне фармацеутске услуге, скупљање фармацеутског отпада од грађана), примена лекова у одређеним популацијама (деца, стари), као и знања

представља корисну научну публикацију за све истраживаче, и биће ускоро доступан на интернет страници Центра за развој фармацеутске праксе.

„Здравствени исходи и Социјална фармација“

Апотека Суботица на Симпозијуму

Јелена Блажин, Апотека Суботица

ставили су се следећи аутори из *Апотеке Суботица* – Светлана Стојков Рудински, Мика Симишић, Јасмина Вукша, Сандра Чупић, Александар Малагурски, Татјана Црњански и Јелена Блажин.

Постери под називом „Преузимање фармацеутског отпада – искуство Апотеке Суботица“, „Анализа употребе антибиотика у терапији тонзилофарингитиса за дечију популацију у суботичком округу“, „Да ли имамо различит „осећај“ за етичке проблеме у пракси? – искуства фармацеута из Апотеке Суботица“, „Искуства у употреби *GS1 Data matrix* баркода у прописивању и издавању лекова на рецепт у Суботици“ и „Примена ГЛФ документа за процену и самопроцену компетенција фармацеута у Апотеци Суботица“ приказали су резултате обраде занимљивих тема из различитих области којима се бави социјална фармација, а које су аутори из *Апотеке Суботица* препознали и истражили, учествујући још једном у изазовима развоја професионалних компетенција.

14. септембра 2012. године на Фармацеутском факултету Универзитета у Београду одржан је II научни симпозијум Фармацеутског факултета „Здравствени исходи & Социјална фармација“. Овом еминентном скупу свој допринс је, као и много пута до сада, дала и *Апотека Суботица*, са својих пет постер презентација, које су представљене у постер сесији.

У сарадњи са Катедром за социјалну фармацију и фармацеутско законодавство Фармацеутског факултета, са својим радовима пред-

ФАРМАЦЕУТСКА ТЕХНОЛОГИЈА I

Аутори:

Гордана Вулета, Јела Милић, Марија Приморац, Снежана Савић

Гордана Вулета, Фармацеутски факултет, Универзитет у Београду

„Фармацеутска технологија I” је намењена студентима, али и свим фармацеутима у многим областима фармацеутске делатности, као и свим стручњацима који су заинтересовани за област фармацеутике. Књига може служити како за првоусвајање знања почетницима из области фармацеутске технологије, тако и за проширивање и иновирање достигнутог нивоа знања познаваоцима ове материје.

У тексту су углавном коришћени српски називи за лековите и помоћне супстанце, фармацеутске облике, поступке и поједине феномене, мада је било немогуће избећи стране речи и устаљене латинске називе. Концепт садржаја је базиран на савременим принципима, а стручни изрази су преузети из важеће Европске фармакопеје.

У уводу у „**Фармацеутску технологију I**” представљен је предмет изучавања фармацеутске технологије, описани су фармацеутски облици лекова и поступак формулације активне супстанце у одговарајући лековити препарат/фармацеутски облик, објашњена фармакопеја, табеларно приказани главни путеви примене лекова и врсте фармацеутских облика према Европској фармакопеји.

Такође, у уводном делу говори се о персонализованој медицини, индивидуализацији терапије и „флексибилним” фармацеутским облицима лека.

У другом делу „**Фармацеутске технологије I**” говори се о помоћним супстанцама (ексципијенси) у фармацеутским облицима лекова са аспекта прецизности дозирања, погодности примене, улоге у ослобађању и ресорпцији лековите супстанце из лековитог препарата, њихов значај за стабилност активне супстанце и фармацеутски препарат, утицај на израду/производњу и квалитет лекова. Кроз већи број табела у делу 2, „**Фармацеутске технологије I**” приказани су најзначајнији подаци о бројним помоћним супстанцама које се користе у изради/производњи фармацеутских производа.

Површински активне материје (ПАМ) као фармацеутски ексципијенси, детаљно су обрађени у делу 3.

Прашкови и грануле, као фармацеутски облици лекова описани су у делу 4 (предности и недостаци прашкова, врсте и карактеристике, израда и

испитивање).

У делу 5 књиге обрађени су раствори са аспекта процеса растварања, методе за повећање растворљивости, раствори као фармацеутски облици лекова за пероралну, спољашњу, примену за уши, назалну и на слузокожу усне дупље, њихова израда и потребна испитивања.

Екстракти и тинктуре (методе екстракције, врсте, израда, стандардизација екстраката и примена у биљним у традиционалним биљним лековима) описани су у делу 6.

Суспензије и емулзије са физичкохемијског аспекта, приступ формулацији фармацеутских суспензија и емулзија, фармацеутски облици типа суспензија и емулзија, израда и испитивања обрађени су у делу 7.

Получврсти препарати за примену на кожи (масти, кремове, гелови, пасте, катаплазме, лековити и дермални фластери) представљени су у делу 8 књиге. Описане су најчешће коришћене помоћне супстанце у формулацијама ове врсте фармацеутских облика за кожу, особине и избор подлога као носача лековите супстанце, њихово деловање на кожи (без лековите супстанце), израда/производња различитих полуврстих препарата за кожу, њихова испитивања (квалитета, стабилности) и посебно дискутовани биофармацеутски аспекти.

Хомеопатски препарати – појам, статус, фармакопејске монографије, методе израде и фармацеутски облици хомеопатских лекова приказани су у делу 9.

У делу 10 се налазе подаци о реолошким особинама фармацеутских препарата, посебно о мерењу вискозитета ове врсте производа и утицају помоћних супстанци (карбомер, метилцелулоза, кармелоза-натријум, хипромелоза) на реолошко понашање фармацеутских облика полуврсте конзистенције.

Рецезенти ове књиге су угледни професори Фармацеутског факултета у Београду, проф. др Зорица Ђурић и проф. др Соте Владимиров.

„Фармацеутска технологија I” је доступна у скриптарници Фармацеутског факултета у Београду, Војводе Степе 450 (информације на телефон: 3951 -379).

„Фармакотерапија у фармацеутској пракси“

Академска специјализација

У организацији Катедре за фармакологију, од наредне школске године на Фармацеутском факултету Универзитета у Београду школоваће се нови будући специјалисти фармације – фармакотерапије у фармацеутској пракси.

Специјализација „Фармакотерапија у фармацеутској пракси“ траје 3 семестра (18 месеци). Циљ ове специјализације је рекапитулација постојећих и стицање нових знања неопходних за имплементацију безбедне, ефикасне и економичне фармакотерапије у савремену фармацеутску праксу, као и правилну примену биљних лековитих производа код различитих обољења и специјално дизајнираних дијететских намирница за превенцију болести. Кроз три обавезна предмета: Фармакотерапију, Фитотерапију и Дијететику, паралелно ће се обрађивати најзначајније области из кардиологије, неурологије, психијатрије, као и респираторних, гастроинтестиналних, инфективних, бубрежних, ендокриних, кожних, онколошких и других болести. Настава ће се реализовати кроз предавања и радионице, на којима ће кроз приказе случајева из праксе бити анализирана и критички евалуирана примена класичних и биљних лекова, као и дијететских производа. На овај начин кандидати ће се оспособљавати да у договору са лекаром модификују терапију и/или пружају пацијенту компетентан савет у вези примене лекова и могућностима примене биљних лековитих производа и дијететских производа.

Према интересовањима и опису радног места (јавна апотека, болничка апотека, фармацеутска индустрија, фармацеутско представништво, регулаторно тело и сл.), кандидати ће у оквиру изборних предмета моћи да стекну и стручна знања из области: примене лабораторијских тестова у контроли терапије; квалитета и безбедности медицинских средстава; основних принципа хомеопатског начина лечења; комуникације у пословању (са пацијентима или сарадницима); састава, ефеката и примене дермокозметичких препарата; фармаковигиланце и регистрације лекова; и менаџмента и маркетинга у фармацији.

Настава у оквиру ове специјализације ће се одржавати сваке друге суботе, на Фармацеутском факултету. Поред наставника и асистената Фармацеутског факултета, у настави ће учествовати и лекари-специјалисти, наставници Медицинског факултета, као и предавачи специфичних изборних области.

Конкурс за упис кандидата на специјалистичке академске студије из Фармакотерапије у фармацеутској пракси у школској 2012./2013. години је отворен. Право уписа остварују кандидати који су завршили Фармацеутски факултет. Заинтересовани кандидати треба да поднесу потребну документацију (одговарајућу пријаву на конкурс, фотокопију дипломе и кратку биографију) лично преко Архиве Фармацеутског факултета од 17. до 21. 9. 2012. године.

Детаљне информације о упису, као и комплетан план и програм специјализације налазе се на веб страници Фармацеутског факултета (www.pharmacy.bg.ac.rs). За све додатне информације кандидати се могу обратити Одсеку за наставау и студентска питања на телефоне: 011/3951-362 и 3951-204.

Трећа ванредна седница Скупштине ФКС

СКУПШТИНА ФКС је одржала Трећу ванредну седницу Фармацеутске Коморе Србије, у Београду, 19.09.2012. са почетком у 14 часова, у просторијама Велефарма а.д. Београд са следећим

ДНЕВНИМ РЕДОМ:

1. Усвајање Записника са II ванредне седнице Скупштине Коморе одржане дана 14.06.2012. године.
2. Доношење Одлуке о усвајању Извештаја о материјално-финансијском пословању Коморе за период 01.01.-30.06.2012.године.
3. Разматрање акта Министарства здравља Републике Србије бр.110-00-267/2012-02 од 19.07.2012. године.
4. Доношење Закључка о престанку мандата у Скупштини Фармацеутске коморе Србије.
5. Доношење Одлуке о избору почасног члана Фармацеутске коморе Србије.
6. Доношење Одлуке о давању донације најбољим студентима фармације на завршној години интегрисаних академских студија.
7. Измене и допуне документа Добра апотекарска пракса усвојеног на седници 14.06.2012.

Након расправе чланова Скупштине, донети су следећи закључци и одлуке:

ЗАКЉУЧАК

1. Усваја се Записник са Друге ванредне Скупштине Фармацеутске Коморе Србије одржане дана 14.06. 2012. ,у тексту датом у материјалу са позивом на седницу.

ОДЛУКА

О УСВАЈАЊУ ИЗВЕШТАЈА О МАТЕРИЈАЛНО-ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ – ПОЛУГОДИШЊЕГ РАЧУНА ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД 01.01.-30.06.2012.године.

1. УСВАЈА СЕ Извештај о материјално-финансијском пословању (полугодишњи рачун) с прилозима Фармацеутске коморе Србије за за период 01.01.-30.06.2012.г у тексту датом у материјалу с позивом за седницу.

ОДЛУКА

О СТАВЉАЊУ ВАН СНАГЕ ПРАВИЛНИКА О ОДРЕЂЕНИМ ВРСТАМА КОЗМЕТИЧКИХ И ДРУГИХ СРЕДСТАВА ЗА ЗАШТИТУ ЗДРАВЉА, КОЈИМА АПОТЕКЕ МОГУ СНАБДЕВАТИ ГРАЂАНЕ

1. Ставља се ван снаге Правилник о одређеним врстама козметичких и других средстава за заштиту здравља којима апотеке могу снабдевати грађане објављен у Службеном гласнику Републике Србије број 66/2012 од 10.07.2012.године.

ЗАКЉУЧАК

О ПРЕСТАЊУ МАНДАТА У СКУПШТИНИ ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

1. Јасминки Бјелетић, дипл.фарм.спец. из Београда престаје својство члана Скупштине Фармацеутске коморе Србије са 16.02.2012.г сагласно члану 23. став 2. Статута Фармацеутске коморе Србије.

ОДЛУКА

О ИЗБОРУ ПОЧАСНОГ ЧЛАНА ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

За почасног члана Фармацеутске коморе Србије бира се проф.др.сци.мед Нада Ковачевић, редовни професор Фармацеутског факултета у Београду.

ОДЛУКА

1. Поводом 15 година постојања и рада Фармацеутске коморе Србије одобрава се давање поклоне најбољим студентима фармације на завршној години интегрисаних студија у појединачном нето износу од 30.000,00 динара.
2. Укупан износ средстава потребан за реализацију ове Одлуке износи 120.000,00 динара.

ОДЛУКА

О изменама и допунама у тексту Добре апотекарске праксе усвојене на другој ванредној седници Скупштине Фармацеутске коморе Србије 14.06.2012.г, а по предлогу радне групе за израду ДАП-а.

С К У П Ш Т И Н А
ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ КОМОРЕ
Дубравка Мартинов, дипл.фарм.

Састанак о регулаторним и другим аспектима галенске производње

Ружица Николић, Фармацеутска комора Србије

Фармацеутска комора је 28. Септембра 2012. године организовала стручни скуп, за фармацеуте специјалисте фармацеутске технологије и контроле лекова, који се у јавним и болничким апотекама баве израдом галенских и магистралних лекова. Организацију састанка је подржао Фармацеутски факултет, Катедра за фармацеутску технологију и козметологију, Универзитет Београд. Састанак је био отворен и за друге заинтересоване колеге.

Обзиром на проблеме које апотеке имају са добијањем дозволе за галенску производњу, састанак је био са акцентом на упознавању присутних са регулативом из ове области и фокусирању на проблеме које имају здравствене установе у пракси. На скупу је требало размотрити који су то разлози који су довели до тога да апотеке, иако имају дугу традицију у овој области, нису регистровале израду галенских лекова.

Тренутно стање је, да четири галенске лабораторије у Србији имају дозволу за рад Министарства здравља и да инспекција у складу са законом, забрањује рад лабораторија које немају дозволу.

Састанку је присуствовало преко 70 колега из државног и приватног сектора.

Скуп је отворила директор Фармацеутске коморе дипл.пх спец Драгана Јовановић.

Састанак је водила дипл. пх спец Ружица Николић, модератори су били Проф. Др Гордана Вулета и дипл. пх спец Наташа Живановић,

Колегиница Весна Васиљевић је презентovala свој специјалистички рад „Преглед прописа о галенским и магистралним лековима“, у коме је изнела најновија сазнања из ове области. Наиме у првом делу излагања су приказани национални законски прописи, док је у другом делу дат преглед одређеног броја монографија галенских препарата из међународних прописа и принципи ДАП-а.

Наташа Живановић, председник Секције за фармацеутску технологију је изнела искуства „Апотеке Београд“ у изради галенских лекова. Наиме „Апотека Београд“ има дугачку традицију у изради галенских лекова, али је такође и прва регистровала у Србији галенску лабораторију по Закону о лековима и медицинским средствима из 2004. Године.

Искуства у припреми за отварање галенске лабораторије и припреми за апликацију код инспекције Министарства здравља, изнела је у име Апотеке Зајечар дипл.пх спец Милена Милошевић.

Током три сата, водила се жива дискусија о проблемима регистрације галенских лабораторија. Истицани су проблеми недостатка финансијских средстава, потребе да се уложи велика средства да би се обновила опрема, адаптирао простор и друго. Неки од присутних су истицали да су захтеви за израду галенских лекова, прописаних правилником, изузетно високи и да их је тешко испунити.

Закључено је, да је потребно организовати низ састанака, са мањим бројем људи, али са фокусом на одређене теме или субјекте. Присутни треба Комори да пошаљу које теме их интересују, своја мишљења и сугестије, како би наредни састанци били тематски.

АКТИВНОСТИ ОГРАНКА ВОЈВОДИНА

Јованка Франета, Председник Огранка Војводина

Према подацима стручне службе ФКС Огранак Војводина, закључно са 30-тим августом 2012. године у Огранку Војводина евидентирано је 1016 активних чланова ФКС. На територији Војводине подједнак је број чланова запослен у државном и приватном апотекарском сектору.

У државном сектору запослено је 511 чланова ФКС: у апотекарским установама 344, у апотекама у склопу домова здравља 126, у болничким апотекама 32 и 9 чланова ФКС у другим институцијама (заводима, институтима).

У приватном апотекарском сектору ради 509 дипломираних фармацеута, од тога 382 члана ФКС ради у здравственим установама а 127 у самосталним апотекама.

Сваки сектор апотекарске делатности има своје специфичне проблеме са којима се суочава, услед тога је идеја била да се на састанцима разматрају актуелни проблеми, као и да се дефинишу заједнички али и специфични проблеми чланства ФКС Војводине.

Одржана су три састанка са представницима запосленим у приватном апотекарском сектору, на којима су изнети проблеми и предлози за њихово решавање по приоритету. Одржан је један састанак са представницима који раде у апотекама у склопу домова здравља и један састанак са колегицима које раде у галенским лабораторијама у склопу апотекарских установа на територији Војводине.

Колеге из приватних апотека у Новом Саду

су тражиле подршку од ФКС, своје струковне организације, за предлоге изнете у Апелу, јер сматрају да су проблеми заједнички и да само уједињени кроз струковне организације можемо утицати на нагомилане проблеме у струци.

Чланови Клуба ФКС Огранак Војводина једногласно подржавају предлоге изнете у Апелу: - привремено забранити отварање нових апотека све до дефинисања плана мреже апотека (државних и приватних); - онемогућити да носиоци фармацеутске делатности у апотеци буду пензионисани фармацеути, фармацеути приправници (без лиценце) или друга лица која по закону не могу самостално вршити фармацеутску делатност; - укључивање фармацеута и апотека у све градске пројекте који се тичу превенције болести, промоције јавног здравља и здравих стилова живота.

У плану активности Огранка за наредни период је састанак са колегама из болничких апотека и будућим младим колегама који су започели приправнички стаж или су на крају студија. Наш циљ је да помогнемо колегама који започињу професионалну праксу, желимо да их укључимо у рад Коморе и да заједно пружамо допринос за унапређење фармацеутске делатности. Проблеми који постоје у струци су заједнички, независно од сектора у ком раде наши чланови и неопходно је хитно уређење апотекарске делатности по угледу на европске и светске стандарде.

КАЛЕНДАР ДОГАЂАЈА ЗА 2012.

Организатор:

**Удружење фармацеута Нишавско
пиротског региона**

I

Тема: Сидеропенијска анемија

Врста програма: Стручни састанак са
предавачем по позиву

Циљна група: дипл. фармацеути и
фармацеути специјалисти

Број бодова за слушаоца: 2

Датум одржавања: 15.10.2012. године

Место: Ниш

II

Тема: Специфичности и разлике у исхрани
током животног циклуса

Врста програма: Стручни састанак са
предавачем по позиву

Циљна група: дипл. фармацеути и
фармацеути специјалисти

Број бодова за слушаоца: 2

Датум одржавања: 30.10.2012. године

Место: Ниш

III

Тема: Инфекција гениталног тракта

Врста програма: Стручни састанак са
предавачем по позиву

Циљна група: дипл. фармацеути и
фармацеути специјалисти

Број бодова за слушаоца: 2

Датум одржавања: 06.11.2012. године

Место: Ниш

IV

Тема: Фармакотерапија хроничног
панкреатитиса

Врста програма: Стручни састанак са
предавачем по позиву

Циљна група: дипл. фармацеути и
фармацеути специјалисти и лекари

Број бодова за слушаоца: 2

Датум одржавања: 27.11.2012. године

Место: Ниш

Контакт особа: Снежана Симоновић,

тел. 063-108-60-08

www.udruzenjefnp.com

Организатор:

**Савез фармацеутских удружења
Србије**

**Виртуелна школа образовања,
тестови у електронској форми**

www.farmkom.rs

„Интеракције лекова“

Акредитован за фармацеуте

Број бодова : 6

Датуми одржавања:

I термин: 29.август.-04. септембар 2012.г.

II термин : 11-18. октобар 2012.г.

„Слободни радикали и антиоксиданси“

Акредитован за фармацеуте

Број бодова : 6

Датуми одржавања:

I термин: 13 -19. септембар 2012.г.

II термин: 25. октобар -1. новембар 2012.г.

„Значај и примена пробиотика“

Акредитован за фармацеуте

Број бодова : 6

Датуми одржавања:

I термин: 20 -27.септембар 2012.г.;

(крајњи рок за пријаву 16. септембар)

Контакт: 011/32 43 144

edukacija@farmkom.rs

www.farmacija.org

Друштво за исхрану Србије

**12. Конгрес о исхрани,
са међународним учешћем**

„Исхраном до здравља у 21.веку“

Циљна група: фармацеути, лекари,
биохемичари, нутриционисти-дијететичари

Бодови за слушаоца: 5

Датум одржавања: 31.октобар – 03.новембар
2012.

Место: Београд

www.hrana-ishrana.org

